

УДК 347.1

[https://doi.org/10.52058/2786-6025-2024-9\(37\)-54-62](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2024-9(37)-54-62)

Дутко Альона Олександрівна кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін Інституту права, Львівський державний університет внутрішніх справ, вул. Замарстинівська, 9, Львів, 79009, <https://orcid.org/0000-0002-5062-6947>

ЮРИДИЧНА КОНСТРУКЦІЯ ДОГОВОРУ ПРО НАДАННЯ РЕАБІЛІТАЦІЙНИХ ПОСЛУГ

Анотація. У статті аналізується юридична конструкція договору про надання реабілітаційних послуг. Зазначається, що для створення необхідних умов для отримання реабілітаційних послуг необхідно удосконалювати договірне регулювання у сфері надання цих послуг.

Автор наголошує, що особливістю договорів про надання реабілітаційних послуг є нематеріальний характер об'єкта договору, при цьому продається не сам результат, а дії, які до нього привели. Крім того, послуги нерозривно пов'язані з особою самого виконавця. Важливою особливістю є невичерпність послуги – незалежно від кількості разів її надання її характеристики залишаються незмінними. Договір про надання реабілітаційних послуг є двостороннім: обов'язок виконавця надати послугу кореспондується з обов'язком замовника її оплатити, якщо договір оплатний, або відшкодувати фактичні витрати, якщо договір безоплатний. Автор пропонує закріпити на законодавчому рівні окремі права та обов'язки виконавця та замовника послуги.

Аналізуються у статті суб'єкти договору про надання реабілітаційних послуг: виконавцями договору будуть реабілітаційний заклад, реабілітаційна установа, заклад охорони здоров'я, соціального захисту або інший суб'єкт господарювання, які мають право надавати реабілітаційну допомогу, а замовником – пацієнт. До суб'єктів реабілітації належать суб'єкти, що здійснюють організацію реабілітації або сприяють їй, отримувачі та надавачі реабілітаційної допомоги.

При цьому, до отримувачів реабілітаційної допомоги належать: 1) особи з обмеженнями повсякденного функціонування; 2) члени сімей осіб з обмеженнями повсякденного функціонування. До надавачів реабілітаційної допомоги належать: 1) фахівці з реабілітації; 2) реабілітаційні заклади, відділення, підрозділи, інші уповноважені суб'єкти господарювання; 3) мультидисциплінарні реабілітаційні команди; 4) медико-соціальні експертні комісії.

Автор робить висновок, що важливо в подальшому досліджувати елементи юридичної конструкції договору про надання реабілітаційних послуг.

Ключові слова: реабілітаційна послуга; договір про надання реабілітаційної послуги; суб'єкти реабілітації; цивільно-правових договір; договір про надання послуг.

Dutko Alyona Oleksandrivna candidate of legal sciences, associate professor, associate professor of the Department of Civil and Legal Disciplines of the Law Institute of the Lviv State University of Internal Affairs. St. Zamarstinivska, 9, Lviv, 79009, <https://orcid.org/0000-0002-5062-6947>

LEGAL CONSTRUCTION OF THE AGREEMENT ON THE PROVISION OF REHABILITATION SERVICES

Abstract. The article analyzes the legal construction of the contract on the provision of rehabilitation services. It is noted that in order to create the necessary conditions for receiving rehabilitation services, it is necessary to improve the contractual regulation in the field of providing these services.

The author emphasizes that the peculiarity of the contracts for the provision of rehabilitation services is the intangible nature of the object of the contract, while not the result itself is sold, but the actions that led to it. In addition, the services are inextricably linked to the person of the performer himself. An important feature is the inexhaustibility of the service - regardless of the number of times it is provided, its characteristics remain unchanged. The contract for the provision of rehabilitation services is bilateral: the executor's obligation to provide the service corresponds to the customer's obligation to pay for it, if the contract is paid, or to reimburse the actual costs, if the contract is free. The author proposes to enshrine at the legislative level the separate rights and duties of the service provider and customer.

The article analyzes the subjects of the contract on the provision of rehabilitation services: the executors of the contract will be a rehabilitation institution, a rehabilitation institution, a health care, social protection institution, or another business entity that has the right to provide rehabilitation assistance, and the customer will be the patient. Subjects of rehabilitation include subjects that organize rehabilitation or contribute to it, recipients and providers of rehabilitation assistance.

At the same time, the recipients of rehabilitation assistance include: 1) persons with limitations in daily functioning; 2) family members of persons with limitations in everyday functioning. Rehabilitation care providers include: 1) rehabilitation specialists; 2) rehabilitation institutions, branches, subdivisions, other authorized business entities; 3) multidisciplinary rehabilitation teams; 4) medical and social expert commissions.

The author concludes that it is important to further investigate the elements of the legal construction of the contract on the provision of rehabilitation services.

Keywords: rehabilitation service; agreement on the provision of rehabilitation services; subjects of rehabilitation; civil contract; service contract.

Актуальність проблеми дослідження. Право на охорону здоров'я та тісно пов'язані з ним інші права закріплено в основних міжнародних документах, прийнятих ООН, що стосуються прав і свобод людини та громадянина. На усіх рівнях створено спеціальні організації, що безпосередньо покликані розробляти стандарти у сфері охорони здоров'я. Реабілітаційні послуги надаються особам з інвалідністю, дітям з інвалідністю в установах і закладах системи реабілітації осіб з інвалідністю, а також у разі потреби за місцем проживання особи з інвалідністю, дитини з інвалідністю. Таким особам створюються необхідні умови для отримання реабілітаційних послуг.

Повномасштабне вторгнення російської федерації викликало необхідність опрацювання та оновлення нормативно-правових актів щодо забезпечення права кожної особи на медичну допомогу, зокрема на надання реабілітаційної допомоги в сфері охорони здоров'я в Україні. У ст. 6 Закону України «Про реабілітацію в сфері охорони здоров'я» зазначено, що метою державної політики щодо реабілітації у сфері охорони здоров'я є створення умов для ефективної реабілітації, забезпечення доступності навколишнього середовища, можливості вести самостійний спосіб життя і всебічно брати участь у всіх аспектах життя суспільства, сприяння створенню середовища, що організоване відповідно до вимог універсального дизайну та розумного пристосування. Одним з завдань державної політики щодо реабілітації у сфері охорони здоров'я є: регламентація правових... умов проведення реабілітації з урахуванням функціональних можливостей осіб з обмеженнями повсякденного функціонування [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі питання правового регулювання реабілітації в сфері охорони здоров'я, надання реабілітаційних послуг досліджували Х. Терешко, І. Сенюта, А. Герц, І. Спасибо-Фатєєва, Р. Майданик та інші.

Метою дослідження є розвиток та удосконалення договірного регулювання у сфері надання реабілітаційних послуг.

Виклад основного матеріалу. Договір – одна з центральних категорій цивільного права. Аналізуючи ЦК України з приводу використання в ньому юридичної конструкції договору, зазначимо, що вона є основною в цивільному праві. Елементами договору є договір-факт, договір-правовідношення, договір-форма. За ЦК України договір – це підстава виникнення правовідносин, тобто юридичний факт, що лежить в основі зобов'язання і відповідно до ст. 11 ЦК України [2] є підставою виникнення цивільних прав та обов'язків. У цьому значенні згідно зі ст. 626 ЦК України договір – це домовленість двох або більше сторін, спрямована на встановлення, зміну або припинення

цивільних прав та обов'язків. Договір як правовідношення складається з таких елементів: відповідний суб'єктний склад правовідношення, його об'єкт (певні матеріальні й нематеріальні блага та дії) і зміст (сукупність суб'єктивних прав та обов'язків сторін) [3].

Договір як форма розглядається як документ, у якому фіксуються умови договору, права та обов'язки сторін. Договір може вчинятися усно або письмово. Сторони мають право обирати форму договору, якщо інше не встановлено законом. Якщо в законі не вказано на необхідність укладення договору в певній формі, то застосовуються загальні правила про форму правочину та договору (ст.ст. 205–210, 639 ЦК України [2]).

Загальна договірна конструкція - це складна модель, що відображає суб'єктний склад договору, його умови (предмет, строк, ціну тощо), права та обов'язки сторін договірних відносин, форму договору. На основі цієї конструкції формуються конструкції окремих видів договорів, які звичайно ж мають свої особливості.

Договір є універсальною юридичною конструкцією, яка відображає структурні елементи певних юридичних явищ. У ній повинна відображатися уся сукупність таких елементів, ураховуючи те, що відсутність хоча б одного з них, приведе до неповноти законодавства. Оскільки, право спрямоване на регулювання суспільних відносин, то вони будуть врегульовані, якщо всі їх елементи (суб'єкти, об'єкти, дії, поведінка суб'єктів) знайдуть адекватне відображення у юридичній конструкції, за допомогою якої згодом будуть формуватися нормативно-правові приписи.

Велика увага в ЦК України присвячена послугам. За договором про надання послуг одна сторона (виконавець) зобов'язується за завданням другої сторони (замовника) надати послугу, яка споживається в процесі вчинення певної дії або здійснення певної діяльності, а замовник зобов'язується оплатити виконавцеві зазначену послугу, якщо інше не встановлено договором (ст. 901 ЦК України [2]).

На виконавця покладено обов'язок надати послугу і надано право на одержання відповідної плати або відшкодування фактичних витрат, необхідних для виконання договору. Замовник зобов'язаний оплатити послугу і наділений правом вимагати належного надання послуги.

Істотною умовою договорів про надання послуг є предмет, яким є послуга. Статтею 177 ЦК послуга закріплена як самостійний об'єкт цивільних прав [2].

Як зазначає І.Відловська, послуга має такі ознаки:

- спрямована на досягнення певного корисного і правомірного результату;
- в послугах власне дія набуває значення явища, вона не має матеріального, речового результату, і в цьому полягає корисний ефект послуги;
- послуга спрямована на задоволення потреб і має грошову оцінку;

- послуга невіддільна від джерела, тісно пов'язана з особою виконавця та процесом її надання, надання послуги здійснюється виконавцем особисто;
- виконавець надає послугу не у будь-який час, а надання послуги передуює завдання (замовлення) замовника;
- послугу неможливо зберігати, вона існує лише на той час, коли надається;
- надання та споживання послуги відбувається одночасно. Виконавець зобов'язується надати послугу, яка споживається в процесі вчинення певної дії або здійснення певної діяльності, що впливає з суті ст. 901 ЦК;
- виконавець послуги не може гарантувати певний позитивний результат, оскільки в послугах «продається» (передається) не, власне, результат, а дії, що призвели до нього [4].

Форма договору визначається відповідно до загальних правил ст. 639 ЦК для всіх видів договорів, в тому числі до договору про надання послуг, як правило, це письмова форма.

Зазначимо, що реабілітаційна послуга – це послуга, що надається пацієнту реабілітаційним закладом, реабілітаційною установою, закладом охорони здоров'я, соціального захисту або іншим суб'єктом господарювання, які мають право надавати реабілітаційну допомогу згідно із законодавством, та оплачується її замовником. Замовником реабілітаційної послуги можуть бути держава, орган місцевого самоврядування, юридична або фізична особа, у тому числі пацієнт [5]. Для надання реабілітаційних послуг необхідним є укладення договору та передбачається отримання виконавцем ліцензії.

За договором про безоплатне надання послуг (ст. 904 ЦК [2]) виконавець зобов'язується за завданням замовника надати послугу, яка споживається в процесі певної дії або здійснення певної діяльності, а замовник зобов'язується відшкодувати виконавцеві усі фактичні витрати, необхідні для виконання договору.

Особливістю договорів про надання реабілітаційних послуг є нематеріальний характер об'єкта договору, при цьому продається не сам результат, а дії, які до нього привели. Крім того, послуги нерозривно пов'язані з особою самого виконавця. Важливою особливістю є невичерпність послуги – незалежно від кількості разів її надання її характеристики залишаються незмінними. Договір про надання реабілітаційних послуг є двостороннім: обов'язок виконавця надати послугу кореспондується з обов'язком замовника її оплатити, якщо договір оплатний, або відшкодувати фактичні витрати, якщо договір безоплатний. Тому виконавцями договору будуть реабілітаційний заклад, реабілітаційна установа, заклад охорони здоров'я, соціального захисту або інший суб'єкт господарювання, які мають право надавати реабілітаційну допомогу, а замовником – пацієнт [6].

Аналізуючи детально сторони договору, зазначимо, що до суб'єктів реабілітації належать суб'єкти, що здійснюють організацію реабілітації або сприяють їй, отримувачі та надавачі реабілітаційної допомоги [1].

При цьому, до отримувачів реабілітаційної допомоги належать: 1) особи з обмеженнями повсякденного функціонування; 2) члени сімей осіб з обмеженнями повсякденного функціонування. До надавачів реабілітаційної допомоги належать: 1) фахівці з реабілітації; 2) реабілітаційні заклади, відділення, підрозділи, інші уповноважені суб'єкти господарювання; 3) мультидисциплінарні реабілітаційні команди; 4) медико-соціальні експертні комісії.

Важливими є суб'єкти, що здійснюють організацію реабілітації або сприяють їй, до яких належать органи виконавчої влади, що здійснюють державне управління системою реабілітації або реалізують державну політику у сфері державних фінансових гарантій медичного обслуговування населення за програмою медичних гарантій, та органи місцевого самоврядування (ст. 9 Закону України «Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я» [1]. Правильне визначення цього суб'єкта сприятиме ефективному захисту прав осіб. Зокрема, ОСОБА_1 звернулася з позовом до Департаменту охорони здоров'я виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації) про зобов'язання вчинити дії та стягнення моральної шкоди. Підставою звернення до суду з позовом у даній справі стало порушення особистих немайнових прав позивача на реабілітацію у сфері охорони здоров'я у вигляді: кінетотерапії та ерготерапії. У даній справі суд прийшов до висновку, що позивач звернувся із позовом про зобов'язання вчинити дії до неналежного відповідача - Департаменту охорони здоров'я виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації), тоді як в місті Києві реалізацію державної політики, зокрема, з питань соціальної підтримки та надання соціальних послуг уразливим верствам населення, в т.ч. особам з інвалідністю, забезпечує Департамент соціальної політики виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації), який і є належним відповідачем у вказаній справі, а тому у задоволенні позовних вимог про зобов'язання вчинити дії та стягнення моральної шкоди, - відмов повністю [7].

Важливим елементом договору про надання реабілітаційних послуг є строк договору. Строк договору про надання реабілітаційних послуг встановлюється за домовленістю сторін відповідно до ст. 905 ЦК, тобто сторони при укладанні договору про надання послуг встановлюють строк договору на власний розсуд. Проте законодавець робить застереження «якщо інше не встановлено законом або іншими нормативно-правовими актами».

Сторонами договору про надання реабілітаційних послуг є виконавець (надавач) та замовник (отримувач), ними можуть бути фізичні (громадяни України, іноземні громадяни, особи без громадянства) і юридичні особи

(підприємства установи, організації усіх форм власності і господарювання, а також приватні підприємці), а також платник.

Вважаємо за необхідне передбачити в законодавстві права та обов'язки сторін, зокрема надавач має право: отримати відшкодування витрат в обсязі, який визначений договором, за надані надавачем реабілітаційні послуги; відмовитись в односторонньому порядку від виконання умов договору у разі наявності об'єктивних підстав неможливості надання реабілітаційних послуг, письмово попередивши з відповідним обґрунтуванням про розірвання договору отримувача та платника не пізніше ніж через 24 години з дня виникнення таких обставин.

Надавач зобов'язується: після зарахування отримувача до реабілітаційного закладу скласти індивідуальний план комплексної реабілітації (абілітації); надати реабілітаційні послуги в повному обсязі згідно з індивідуальним планом реабілітації та відповідно до державних соціальних нормативів у сфері реабілітації осіб з інвалідністю, визначених Державною типовою програмою реабілітації осіб з інвалідністю, затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 08 грудня 2006 року № 1686; зберігати конфіденційність умов договору та одержаної в межах договору інформації, якщо інше не впливає з договору та/або чинного законодавства України.

На нашу думку, необхідно в законі передбачити окремо права та обов'язки сторін договору про надання реабілітаційних послуг. Отримувач має право: на надання якісних реабілітаційних послуг в повному обсязі згідно з індивідуальною програмою реабілітації; відмовитись від надання реабілітаційних послуг з обґрунтованих підстав, у тому числі у разі невиконання надавачем умов договору.

Отримувач зобов'язується: прийняти від надавача належним чином та в обсязі, встановленому договором, надані послуги в порядку передбаченому договором; своєчасно повідомляти надавача про погіршення стану здоров'я з метою своєчасного забезпечення надання медичної допомоги.

Слід зазначити на позицію Європейського Суду з прав людини, що повага таємниці даних про здоров'я людини є найважливішим принципом правових систем всіх учасників Конвенції. Важливо не тільки поважати особисте життя хворих, але і зберігати їх довіру до лікарів і служби здоров'я в цілому. Без такого захисту потребуючі медичної допомоги можуть утриматися від надання особистої або інтимного характеру інформації, необхідної для належного лікування, і навіть від звернення по таку допомогу, наражаючи на небезпеку своє здоров'я, а в разі заразних хвороб – здоров'я суспільства. Тому внутрішнє законодавство повинно надавати гарантії для запобігання поширенню або розголошенню відомостей про здоров'я людини [8, с.346].

Тому в договорі про надання реабілітаційних послуг повинні бути зазначені умови про конфіденційність, зокрема, про те, що: інформація і

відомості, що стосується замовника (отримувача), результати, отримані в процесі надання послуг, є конфіденційними і не можуть передаватися, розголошуватися і використовуватися виконавцем та залученими ним третіми особами без попереднього письмового погодження з замовником, за винятком випадків, коли ця інформація використовується виконавцем з метою виконання умов цього договору, а також, коли така передача здійснюється до банківських установ, пов'язана з отриманням офіційних дозволів, документів, сплати податків, інших обов'язкових платежів, передбачених чинним законодавством України, або якщо така передача пов'язана із законною вимогою контролюючих органів.

Висновки. Новелою, яка все частіше використовується на практиці, є договір про надання реабілітаційних послуг, який не передбачений ЦК України, ГК Українита іншими нормативно-правовими актами. Розвиток цивільного обороту зумовив виділення в самостійний вид зобов'язань з надання послуг. Ймовірно у майбутньому будуть з'являтися нові види послуг, а договори будуть мати змішаний характер, що забезпечуватиме задоволення потреб як замовників, споживачів так і виконавців цих послуг. Тому важливо в подальшому досліджувати елементи юридичної конструкції договору про надання реабілітаційних послуг.

Література:

1. Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я: Закон України від 03.12.2020 № 1053-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1053-20#Text>
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
3. Дутко А. Використання договірної конструкції в законодавстві України. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. Серія Юридична. 2009. № 1. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/2278>
4. Відловська І. Договір про надання послуг – основні положення та аспекти. URL: https://jurliga.ligazakon.net/analytics/225246_dogovr-pro-nadannya-poslug-osnovn-polozhennya-ta-aspekti
5. Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19.11.1992 № 2801-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text>
6. Дутко А. Цивільно-правове регулювання надання реабілітаційних послуг. *Прикарпатський юридичний вісник*. Випуск 3 (56), 2024. С. 48-51 URL: http://pjuv.nuoua.od.ua/v3_2024/12.pdf
7. Рішення Шевченківського районного суду м.Києва від 15 січня 2024 у справі № 761/25371/23 провадження № 2/761/2927/2024 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/>
8. Особливості застосування рішень Європейського суду з прав людини при розгляді цивільних справ: навчальний посібник. Львів: ЛьвДУВС, 2019. 404 с. С. 346

References:

1. Pro rehabilitatsiiu u sferi okhorony zdorovia: Zakon Ukrainy vid 03.12.2020 № 1053-IX (On rehabilitation in the field of health care: Law of Ukraine 03.12.2020) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1053-20#Text> [in Ukrainian]
2. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy vid 16.01.2003 № 435-IV. [Civil Code of Ukraine dated January 16, 2003] URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> [in Ukrainian]

3. Dutko A. (2009) Vykorystannia dohovirnoi konstruktsii v zakonodavstvi Ukrainy [The use of contractual construction in the legislation of Ukraine] Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav. Serii Yurydychna. Scientific Bulletin of the Lviv State University of Internal Affairs. Legal series. № 1. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/2278> [in Ukrainian]

4. Vidlovska I. Dohovir pro nadannia posluh – osnovni polozhennia ta aspekty. [The contract for the provision of services - basic provisions and aspects] URL: https://jurliga.ligazakon.net/analitics/225246_dogovr-pro-nadannya-poslug-osnovn-polozhennya-ta-aspekti [in Ukrainian]

5. Osnovy zakonodavstva Ukrainy pro okhoronu zdorovia : Zakon Ukrainy vid 19.11.1992 № 2801-XII. [Fundamentals of Ukrainian legislation on health care: Law of Ukraine dated 11/19/1992] URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text> [in Ukrainian]

6. Dutko A. (2024) Tsyvilno-pravove rehuliuвання nadannia reabilitatsiinykh posluh. [Civil and legal regulation of the provision of rehabilitation services] Prykarpatskyi yurydychnyi visnyk. Carpathian Legal Gazette. # 3 (56). P. 48-51 URL: http://pju.nuoua.od.ua/v3_2024/12.pdf [in Ukrainian]

7. Rishennia Shevchenkivskoho raionnoho sudu m.Kyieva vid 15 sichnia 2024 u spravi № 761/25371/23 provadzhennia № 2/761/2927/2024 [Decision of the Shevchenkiv District Court of Kyiv dated January 15, 2024] URL: <https://reyestr.court.gov.ua/> [in Ukrainian]

8. Osoblyvosti zastosuvannia rishen Yevropeiskoho sudu z prav liudyny pry rozghliadi tsyvilnykh sprav: navchalnyi posibnyk. [Peculiarities of the application of decisions of the European Court of Human Rights in the consideration of civil cases: a study guide] Lviv: LvDUVS. 2019. 404 p. [in Ukrainian]